

In gesprek met Nathalie Handal

Door Şenay Özdemir

Al toen ik de uitnodiging ontving om haar lezing tijdens een iftar (avondmaaltijd tijdens ramadan) bij te wonen op de Amerikaanse ambassade was ik enthousiast. Vooral haar Westers klinkende naam maakte mij nieuwsgierig. Volgens Google is zij een meermalen bekroonde dichteres en toneelschrijfster van Frans-Amerikaans-Palestijnse afkomst. Haar familie vestigde zich eerst in Londen, verhuisde vervolgens naar Parijs, om zich via de Dominicaanse Republiek in de VS te vestigen. Handal is afgestudeerd in dichtkunst, Engels en drama aan drie verschillende universiteiten in de VS, Canada en Groot-Brittannië. Ze woont in New York, geeft les aan de Columbia University en is minimaal zes maanden per jaar aan het reizen om lezingen over de hele wereld te geven over haar boeken. Die zijn in vijftien talen uitgebracht. Een ware kosmopoliet, die we in dichtminnend Nederland nader moeten leren kennen.

Kunt u ons iets meer over uzelf vertellen. Waar bent u opgegroeid? Wat zijn uw dierbaarste jeugdherinneringen?

‘Mijn jeugd ontgaat mij. Misschien omdat, door het vele reizen, het altijd van voorbijgaande aard was. Niet alleen de landschappen veranderden, maar ook ‘geestenschappen’, van de cultuur bij ons thuis tot de andere culturen in de nieuwe landen waar we woonden. Mijn familie was diepgeworteld in de cultuur van Bethlehem. De overige culturen die van grote invloed op mij zijn geweest, zijn de Franse, Latijns-Amerikaanse en Noord-Amerikaanse. Het was vaak verontrustend. Het was voor mij geen optie om terug te gaan naar een plaats die zo veranderd was en waar ik geen onderdeel van was geweest. Daarom houd ik zo van boeken, dat ene vel, de bladzij, is voor mij een constante factor waar ik altijd op terug kan vallen.

Wanneer ik aan mijn jeugd denk, komen altijd dezelfde beelden in mijn hoofd. Mijn oma die olie smeert op de houten tafel, voor het deeg dat ze nodig heeft om *sambousek* (deegbuideltjes, SO) van te maken. Mannen die bijeen zijn gekomen

met hun *meshabas* (een soort kralenketting), discussiërend over Palestina, terwijl ze olijven en pompoenpitten eten. Sommigen zingen Arabische liedjes, terwijl mijn moeder aan het lezen is. Voor mij was het meest magische: het uitzicht op de olijven- en citroengaarden, het mediterrane landschap waar ik mij m'n leven lang toch altijd het meest mee verbonden zal voelen. (Na het interview vertelt Nathalie dat het haar droom is om in Spanje of Italië een *casa* te kopen met uitzicht op de wijde olijfgaarden, SO).

Alhoewel iedereen wel de behoefte heeft om ergens bij te horen ervaar ik als Palestijnse dat als een donkere schaduw in mijzelf. Maar daarentegen ben ik dankbaar dat ik de wereld heb mogen erven. Mijn ervaring heeft me geleerd dat mensen meer gemeenschappelijkheden hebben dan verschillen. Het gaat uiteindelijk altijd om het feit dat je je bewust bent van *de ander*. Ik heb geleerd dat Bethlehem, het kleine stadje waar mijn familie vandaan komt, groter is dan de plek zelf. Het heeft iets verenigends omdat iedereen wel verbonden is met Bethlehem: metaforisch, nationaal, spiritueel of historisch. Ik ben opgegroeid in vijf talen, en geen van allen beschouw ik als mijn moedertaal. Ik heb op vier continenten gewoond en ik moet er bij zeggen dat dit niet ongewoon is in de Palestijnse diaspora. Het kwellende van deze ervaring is dat ik altijd weer naar een nieuwe plek verlang.’

Wanneer begon u met schrijven?

‘Volgens mijn moeder begon ik al heel jong verhalen te vertellen. Voor zover ik me kan herinneren was ik altijd gefascineerd door woorden en beelden. Maar ik kan me geen specifiek moment herinneren. Het ging heel natuurlijk. Ik speelde met woorden, en al gauw was ik elke dag aan het schrijven.’

Wat is een terugkerend thema in uw gedichten?

‘Verlies. Een zoektocht naar wat verloren is, een huis of een liefde, een brief of een liele. Een zoektocht naar wat je niet kunt zien maar voelen, of wat je niet kunt voelen maar zien. Een herinnering aan details en het goddelijke van

A close-up portrait of Nathalie Handal, a woman with long, dark, wavy hair and striking blue eyes. She is wearing a vibrant red, textured knit sweater. The background is a soft, out-of-focus green. The lighting is warm and directional, highlighting the contours of her face.

'Ik ben opgegroeid in vijf talen en heb op vier continenten gewoond'

diezelfde details. Een verlangen naar een surrealistisch bestaan terwijl je bewust bent van de werkelijkheid.'

Waar schrijft u het liefst? Heeft u een favoriete plek?

'Mijn appartement. Daar kan ik me loskoppelen van de wereld. Daar heb ik de wereld waar ik in wil zijn om me heen verzameld: mijn boeken, mijn oma's foto, mijn muziek en de onweerstaanbare stilte die ik nodig heb.'

Wat doet u het liefst: schrijven, lesgeven of reizen? En waarom?

'Schrijven. Dan voel ik me het meest thuis. Op dat moment, ben ik overal.'

U hebt een bijzondere band met Parijs. Hoe komt dat?

'Parijs is voor mij een heel speciale plek omdat ik daar vrouw werd. In Parijs begon mijn schrijfcarrière. In Parijs heb ik voor het eerst Mahmoud Darwish ontmoet. In Parijs heb ik geleerd dat mijn Palestijnse afkomst geen belemmering hoefde te zijn. In Parijs kwamen voor mij vele werelden bij elkaar.'

Wat is uw connectie met Proust?

'De obsessie met tijd. Ik erger me, zoals vele anderen, aan hoe snel de tijd voorbij gaat. Maar dan denk ik aan wat Proust zei: "une heure n'est pas qu'une heure, c'est un vase rempli de parfums, de sons, de projets et de climats" (een uur is niet een uur, het is een vaas vol geuren, geluiden, projecten en klimaten) en word ik eraan herinnerd dat ik niet de schuld moet geven aan de tijd, maar aan hoe ik toestemming geef om mijn leven te laten verlopen.'

'Mij fascineert **verlies**.
Een zoektocht naar wat
verloren is,
een **huis** of een **liefde**,
een **brief** of een **lelie**'

U leest Proust, welke schrijvers nog meer?

'Dat is moeilijk te antwoorden. Dat is heel breed. De lijst is te lang. Maar in mijn boekenkast kunt u veel boeken zien van Franse en Spaanse surrealistische schrijvers, zoals Federico Garcia Lorca, Jorge Luis Borges en Octavio Paz. Ook ben ik een groot fan van Russische en Ierse literatuur. En de laatste tien jaar heb ik veel Amerikaanse dichters ontmoet waarvan sommigen een belangrijke rol hebben gespeeld in mijn literaire carrière.'

Een Nederlander, Gerbrand Bakker heeft de IMPAC-prijs gewonnen. Kende u zijn werk?

'Ik ben blij voor hem. Iedereen die deze prijs wint, is bewonderenswaardig. Omdat het een uiterst prestigieuze prijs is. Volgens mij is hij wel de eerste

Nederlandse schrijver die het ontvangt. Ik had nog niet van hem gehoord totdat ik hoorde dat David Colmer zijn boek *De Tweeling* heeft vertaald. Ik ken David Colmer, en het team van Archipelago Books (de uitgevers van de Engelse vertaling van *Perenbomen bloeien wit*, SO) en volg nauw wat ze allemaal publiceren.'

U woont in New York, kent u Arnon Grunberg?

'Jazeker. Hij is een van de meer bekende, zometertijd de bekendste, Nederlandse schrijver in de VS. Erg gevat en een provocateur. Natuurlijk, ik heb niet alles van hem gelezen. Vertaling van boeken is een groot probleem; er worden maar zo weinig boeken uit de wereldliteratuur vertaald naar het Engels. Ik was blij toen ik de *Go Dutch!* initiatief ontdekte. Ondersteund door the Arts Council of England, promoten enkele Britse uitgevers en Nederlandse organisaties Nederlandse literatuur. Ik ben geïnteresseerd in de boeken van Tommy Wieringa en Joris Luyendijk, die Arabisch heeft gestudeerd. En de dichteres Eva Gerlach intrigeert me.

Ik moet erbij zeggen dat Vincent van Gogh van grote invloed op mijn werk is geweest. Zijn werk heeft mij geïnspireerd bij de selectie van de beelden bij mijn vroegere gedichten. Hij heeft bij mij heel duidelijk de kleur geel achtergelaten. Van Gogh nam me mee naar die turbulente stiltes waar ik jarenlang naar toe vluchtte. Ik ben zelfs een keer naar zijn graf gegaan in Auvers-sur-Oise en toen ik in Londen woonde, eind jaren negentig, heb ik zijden zonnebloemen gekocht, ze in een vaas gedaan en probeerde 'Still Life: Vase with Fifteen Sunflowers' na te bootsen. Deze vaas staat niet in mijn eigen huis, door de vele verhuizingen in mijn leven, maar ik zie ze altijd, als ik naar mijn moeder ga in de Dominicaanse Republiek, en altijd moet ik ze even aanraken.'

U hebt ooit een essay geschreven voor een boek toegewijd aan de Arabische feministe en theoreticus Evelyn Accad. Bent u een feministe?

'Er zijn zoveel definities over wat een feministe betekent. Er zijn positieve en negatieve connotaties aan elk woord verbonden. Maar ik wil me altijd focussen op het constructieve en niet op het destructieve. Ik denk dat als we allemaal onze energie meer zouden richten op het positieve en op groei, dan zouden we ons meer in de richting van het licht ontwikkelen. Mijn definitie van feminisme is heel simpel. Ik geloof dat vrouwen gelijkwaardig moeten worden behandeld, en nog belangrijker, het recht moeten hebben om te bepalen hoe ze willen leven.'

Zijn er feministes die u bewondert?

'Gloria Steinem en Naomi Klein zijn voorbeelden. Maar ook alle vrouwen in de dorpen die ondanks hun verdriet en ontbering, en ondanks het feit dat ze wonen in achtergestelde wijken, in door de oorlog verscheurde landen, ze toch elke dag opstaan om hun kinderen te voeden. Deze vrouwen tonen weerstand door te overleven, en door liefde te geven. Voor mij zijn feministen alle vrouwen die kracht symboliseren.'

U komt uit een moslimgezin. Heeft u een mening over de hoofddoek? Zou de burqa verboden moeten worden?

'Ik geloof dat vrouwen zelf het recht moeten hebben om te kiezen.'

Wat vind u van de vrouwenrechten in het Midden-Oosten?

'Net als in de rest van de wereld, heeft het Midden Oosten zijn problemen. Wat ik denk is dat vrouwen wereldwijd een deel van de conversatie zouden moeten zijn, of het nu gaat om politiek, economie of maatschappelijke issues, omdat we simpelweg in de meerderheid zijn. De maatschappij kan zich niet ontwikkelen zonder de ontplooiing van vrouwen. En hoewel ik het eens ben met het feit dat vrouwen op verschillende continenten met andere conflicten te maken hebben, hebben we, als vrouw, toch meer overeenkomsten dan we denken.'

Zou u ooit weer terug willen gaan naar Palestina? Waar gaat uw voorkeur naar uit om te wonen: het Oosten of het Westen?

'Ik zal altijd terug gaan naar Palestina. Daar heb ik mijn naam voor het eerst gezien. Waar mijn familie eeuwenlang heeft gewoond. Maar ik kan me ook uitstekend vinden op sommige plekken in het westen, voornamelijk grote steden: Parijs, New York, Londen.'

Welk advies heeft u voor onze lezers?

'Weet waar je vandaan komt. Wees trots. Behoud je tradities terwijl je je vizier open houdt voor verschillende horizons. Denk niet dat jouw manier van denken superieur is. Accepteer dat je verschillend bent. Sta toe dat de wereld in je opengaat. En lees. Vooral poëzie is zeer goed voor het menselijk brein.'

Corriendo

Stel

jij neemt zeezout
en legt het op mijn lippen

Stel

jij zegt rond het middaguur dat jouw
vermaarde verzen niet van jou zijn

Stel

jouw hart bloedt in mijn handen
en je zegt de naam van een ander
als je in me bent

Stel

jij toont me je gevaarlijke ogen
je harde glimlach
je andere kant, steil, breed

Stel

jij brengt de geur van wellust
laat de zon tussen onze benen vallen
is dat genoeg
of is de liefde vreemder

(vertaling Gerdam Baardman. Zie verder: www.nathaliehandal.com)

Şenay Özdemir is hoofdredactrice van SEN Magazine.

